

Ženevska listina ZN o trajnostni nastanitvi

Zagotavljanje dostopa do dostojnih,
ustreznih, cenovno dostopnih in
zdravih stanovanj za vse

UNECE

Ženevska listina ZN o trajnostni nastanitvi

1. poglavje: Izzivi trajnostne nastanitve

Države članice Gospodarske komisije ZN za Evropo (UNECE) ugotavljajo:

1. Da ima trajnostna nastanitev ključno vlogo pri kakovosti človekovega življenja. Pozitivni učinek stanovanj se lahko poveča z uporabo načel varovanja okolja, gospodarske učinkovitosti, socialne vključenosti in sodelovanja ter kulturne ustreznosti. Pri razvoju trajnostne nastanitve v regiji UNECE se spoprijemamo z mnogimi izzivi, ki so večinoma posledica globalizacije, demografskih sprememb, podnebnih sprememb in gospodarske krize.
2. Zagotavljanje, upravljanje in rušenje stanovanj vplivajo na okolje; pri tem porabljamo sredstva (zemljišče, vodo, energijo in gradbeni material) in denimo ustvarjamo izpuste toplogrednih plinov. Za zmanjšanje teh vplivov je potrebno delovanje vlad in civilne družbe, pa tudi ukrepi UNECE in drugih mednarodnih organizacij. Prednostne naloge politike morajo biti učinkovito upravljanje stanovanj, naložbe v obsežno prilagajanje za izboljšanje okoljevarstvene učinkovitosti in razvijanje finančnih mehanizmov za izboljšanje dostopa do stanovanj. Kot enega od načinov za zmanjšanje vpliva tega sektorja na okolje je treba spodbujati projektiranje, utemeljeno na celotnem življenjskem ciklu.
3. Degradirano mestno okolje z onesnaženim zrakom, preobremenjeno s hrupom ter s pomanjkanjem zelenih površin in možnosti mobilnosti prinaša tveganje za zdravje ljudi. Tudi bivalne razmere imajo neposreden učinek na telesno in duševno zdravje prebivalcev. Slaba stanovanja in notranje okolje povzročajo ali prispevajo k nastanku mnogih bolezni, ki jih je mogoče preprečiti, na primer bolezni dihal, živčnega sistema, srca in ožilja ter raka.
4. Gospodarska in finančna kriza leta 2008 je le še poudarila ključno vlogo stabilnih in preglednih stanovanjskih trgov v gospodarstvu. Kriza je v nekaterih državah povzročila moteče neravnotežje na stanovanjskem trgu, saj je prišlo do prisilnih izvršb, brezdomstva, presežnega stanovanjskega fonda in premajhnega števila cenovno dostopnih stanovanj.
5. Za revne, prikrajšane in ranljive skupine prebivalcev¹ včasih ni dovolj cenovno dostopnih in ustreznih stanovanj, njihova stanovanja so nezdrava in nevarna, premagovati morajo fizične ovire in/ali s tem povezano diskriminacijo in izključenost. Prebivalci podstandardnih in nelegalnih naselji so pogosto brez vode, sanitarij in drugih javnih storitev.
6. Urbanizacija je v nekaterih primerih povzročila širjenje urbanih območij (suburbanizacijo). To je negativno vplivalo na obstoječa naselja in zmanjšalo

¹ Opredelitev ranljivih skupin in posameznikov se med državami razlikuje, v to kategorijo pa lahko spadajo: mladi, starejši, velike družine z otroki in enostarševske družine, žrtve družinskega nasilja, invalidne osebe, tudi osebe z duševnimi, umskimi in/ali telesnimi motnjami, priseljenci, begunci, romske skupnosti in druge manjšinske skupine.

obseg razpoložljivih zemljišč za drugačno rabo. V drugih primerih je bila urbanizacija nenadzorovana; zaradi nje so nastala in se razrasla nelegalna naselja, katerih prebivalci včasih ne uživajo varnosti pravice do lastniškega razmerja, pomanjkljiva pa je tudi družbena in fizična infrastruktura.

7. Naravne nesreče, kot so potresi, poplave in zemeljski plazovi, pa tudi nesreče, ki so posledica človeškega ravnanja, povzročajo veliko škodo stanovanjem po vsej regiji UNECE in prinašajo velik izziv za vlade in regijo. Državna politika in načrtovanje pogosto ne zadoščata za preprečevanje in zmanjšanje škode zaradi naravnih nesreč in izrednih razmer. Prizadetim prebivalcem bi morali priskrbeti ustrezno začasno nastanitev, tudi z mednarodno in humanitarno pomočjo, če je to potrebno.

8. Podnebne spremembe so postale otipljiva resničnost: naraščanje svetovne temperature, naraščanje pogostosti poplav, neurij in zemeljskih plazov vplivajo na življenje in premoženje ljudi ter povzročajo gospodarske in družbene izgube. Stavbe in naselja morajo postati odporni proti skrajnim vremenskim pojavom, vključno s pojavi, ki jih povzročajo podnebne spremembe.

2. poglavje Cilj, področje uporabe in načela

9. Ta listina ni pravno zavezujoč dokument. Cilj listine je države članice podpirati pri prizadevanjih za zagotavljanje dostopa do dostojnih, ustreznih, cenovno dostopnih in zdravih stanovanj za vse, pri čemer ustrezno pozornost namenjamo tudi zmanjšanju vpliva stanovanjskega sektorja na okolje.

10. Področje uporabe listine je izboljšanje trajnostne nastanitve v regiji UNECE s pomočjo učinkovite politike in ukrepov na vseh ravneh, podprtih z mednarodnim sodelovanjem, z namenom prispevanja k ciljem trajnostnega razvoja v regiji.

11. Listina je prispevek k uresničevanju ustreznih ciljev trajnostnega razvoja o mestih in naseljih² in k izvajanju okvira Svetovne strategije o stanovanjih ZN HABITAT³.

12. Pri spoprijemanju z izzivi, opisanimi v 1. poglavju, so temelj trajnostne nastanitve ta štiri načela in iz njih izhajajoče utemeljitve:

- a) varstvo okolja,
- b) ekonomska učinkovitost,
- c) socialno vključevanje in sodelovanje,
- d) kulturna ustreznost.

² Uvod k predlogu odprte delovne skupine za cilje trajnostnega razvoja z dne 19. julija 2014. Na <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/4518outcomedocument.pdf>

³ Glej dokument HSP/GC/24/2/Add.6, za sorodne odločitve pa <http://unhabitat.org/wp-content/uploads/2014/02/Decisions-and-resolution-GC-24th-session.pdf>

a) Varstvo okolja

13. Stanovanja je treba načrtovati, graditi in uporabljati tako, da kar najbolj zmanjšamo vpliv na okolje in spodbujamo okoljsko trajnost. Tega se je treba lotiti:

- i) s postopki upravljanja stanovanj, ki pripomorejo k zmanjševanju ogljičnega odtisa stavb v celotnem življenjskem ciklu, od projektiranja, dobave materiala, izdelave in gradnje do uporabe, vzdrževanja, obnove in rušenja;
- ii) z izboljšanjem okoljske in energetske učinkovitosti stanovanj, ki pripomore k premagovanju energetske revščine, izboljšanju kakovosti življenja stanovalcev in zmanjšanju zdravstvenih težav;
- iii) z urbanimi naselji, odpornimi proti naravnim nesrečam in podnebnim spremembam, ki, kadar je le mogoče, uporabljajo obnovljive vire energije in dejavno upoštevajo podnebne spremembe;
- iv) s čim večjim prilagajanjem obstoječih hiš za gospodarno rabo virov;
- v) s stanovanjskim fondom, ki je odporen proti naravnim nesrečam in nesrečam, ki so posledica človeškega ravnanja, in izboljššan s pomočjo ustreznega načrtovanja, projektiranja in varne gradnje;
- vi) z zelenimi površinami okrog stanovanjskih območij in na njih, vključno s površinami, ki ponujajo življenjsko okolje prostoživečim živalskim in rastlinskim vrstam, prostor za rekreacijo, šport in urbano kmetovanje;
- vii) s kompaktnimi stanovanjskimi naselji z načrtovano rastjo, kar preprečuje nenadzorovano širjenje urbanih območij (suburbanizacijo);
- viii) s stanovanjskimi naselji, ki dajejo prednost trajnostnim in integriranim prometnim sistemom ter ponudbi zelene infrastrukture;
- ix) s spodbujanjem zdravega življenja s pomočjo dobrega projektiranja stanovanj, njihovega vzdrževanja in prilagajanja;
- x) z ravnanjem z odpadki, ki se obravnava kot sestavni del strategij trajnostne nastanitve, tudi pri gradnji stanovanj, rušenju stanovanj in življenju v gospodinjstvih, s poudarkom na ponovni uporabi, recikliranju in kompostiranju.

b) Ekonomska učinkovitost

14. Stanovanjski sektor je bil in je še vedno vpliven sektor v državnih gospodarstvih. Stanovanjski sektor mora biti hkrati trajnostni element v živahnem gospodarstvu in sektor za izpolnjevanje potreb ljudi. Tega se je treba lotiti:

- i) s posestno varnostjo in nevtralnostjo (tj. s prožnostjo med lastništvom in

najemništvom);

- ii) s katastrskimi in zemljiškoknjižnimi podatki in storitvami, ki podpirajo okolje, naklonjeno vlaganju v stanovanja in spodbujanju varnost pravice do posesti zemljišč in stanovanj;
- iii) s preglednim, smotrnim in učinkovitim računovodstvom, regulativnimi postopki in hipotekarnimi pravili za zagotovitev ustrezno dostopnih hipotek, varstva potrošnikov, povečanja njihove varnosti bivanja, širše izbire stanovanj in zmanjšanja tveganj za izgubo bivališča;
- iv) s povečanimi naložbami v trajnostno nastanitev, ki se spodbujajo z zasebnimi in javnimi naložbami, vključno z javno-zasebnimi partnerstvi in drugimi instrumenti financiranja;
- v) z gradnjo in prenovo stanovanj, pa tudi prilagoditvijo obstoječega stanovanjskega fonda za boj proti energetske revščini s podpiranjem energetske učinkovitosti (kar bo prispevalo tudi k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje);
- vi) z gradnjo stanovanj ob uporabi kodeksov in standardov gradnje, ki spodbujajo usklajevanje skupnih praks, postopkov in tehničnih zahtev za izdelke ter tako omogočajo združljivost v različnih državah in spodbujajo varnost objektov;
- vii) z izdelavo stanovanjskega fonda, ki v kar največji meri temelji na lokalnih rešitvah, delovni sili in lokalnih materialih za projektiranje, gradnjo, obnovo in vzdrževanje, s tem pa prispeva k lokalnemu zaposlovanju;
- viii) s prilagajanjem obstoječih stanovanj z uporabo ustreznih tehnologij in tako, da ustvarjamo delovna mesta;
- ix) z infrastrukturo in storitvami za ljudi z nizkimi dohodki in v nelegalnih naseljih, kadar je to mogoče in ustrezno;
- (x) z nacionalno politiko in programi, ki, kadar je mogoče in ustrezno, spodbujajo stanovalce nelegalnih zgradb, da svoje zgradbe uredijo in izboljšajo, če lokacija in drugi dejavniki omogočajo izpolnjevanje minimalnih zahtev glede varnosti;
- xi) z bolj celostnim urbanim razvojem in regeneracijo mest, s čimer se bodo delovna mesta in storitve prostorsko približale stanovanjem, ob upoštevanju verjetnih nevarnosti in tveganj;
- xii) s prostorskim načrtovanjem, ki vključuje politike za učinkovito porazdelitev gospodarskih dejavnosti, izboljšanje tehnične in družbene infrastrukture in storitev, obnovo mest, ponudbo cenovno dostopnih stanovanj in reševanje problema nenadzorovanega širjenja urbanih območij (suburbanizacije).

c) Socialno vključevanje in sodelovanje

15. Stanovanjsko politiko in razprave je treba izboljšati z večjim poudarkom na dejavnem in usklajenem sodelovanju civilne družbe, socialnem vključevanju, javnem zdravstvu, preglednosti in skrbi za etične procese. Tega se je treba lotiti:

- i) z instrumenti državne podpore za ustrezna, zdrava, varna in cenovno dostopna stanovanja, vključno z dostopom do osnovnih javnih storitev in služb, ki spodbujajo družbeno kohezijo in pripomorejo k zadovoljevanju stanovanjskih potreb različnih družbenih skupin, vključno z marginaliziranimi in ranljivimi skupinami in osebami⁴;
- ii) s povečano dostopnostjo stanovanjskih možnosti, zlasti cenovno dostopnih in socialnih stanovanj, s pomočjo različnih instrumentov, tudi spodbujanjem posestne nevtralnosti;
- iii) z načrtovanjem, projektiranjem, vzdrževanjem in prilagajanjem stanovanj, ki spodbujajo zdravo življenje, uresničevanje univerzalnih načel projektiranja za povečano uporabnost stanovanj za vse ljudi ne glede na generacijo, spol ali stopnjo invalidnosti in spodbujajo družbeno mešane skupnosti;
- iv) s podpiranjem ustreznih stanovanjskih rešitev za ljudi, ki so jih prizadele naravne nesreče in nesreče, ki jih povzroči človek;
- v) s stanovanjsko politiko in politiko lastništva zemljišč, ki podpirata socialno pravičnost;
- vi) z nacionalno stanovanjsko politiko, ki se razvija s pomočjo posvetovalnih in demokratičnih procesov, utemeljenih na strokovnem znanju, obsežnem naboru podatkov, preglednem poročanju o statistiki ter vključujoči in obsežni javni razpravi o vseh vidikih razvoja stanovanj;
- vii) z raziskovanjem in izmenjavo znanja o vseh vidikih trajnostne nastanitve;
- viii) z učinkovitim, jasnim in preglednim upravljanjem na vseh ravneh, vključno z institucionaliziranimi postopki za pritožbe, povezane s stanovanji.

d) Kulturna ustreznost

16. Pri stanovanjski politiki je treba upoštevati vprašanja kulturne identitete, vrednot in čustvenega blagostanja. Tega se je treba lotiti:

- i) z nacionalnimi stanovanjskimi politikami, ki upoštevajo družbene in ozemeljske posebnosti ter podpirajo varstvo in izboljševanje krajin, zgodovinske in kulturne dediščine;

⁴ Opredelitev ranljivih skupin in posameznikov se med državami razlikuje, mednje pa lahko spadajo: mladi, starejši, velike družine z otroki in enostarševske družine, žrtve družinskega nasilja, invalidne osebe, tudi osebe z duševnimi, umskimi in/ali telesnimi motnjami, priseljenci, begunci, romske skupnosti in druge manjšinske skupine.

- ii) s poudarjanjem razvoja javnih prostorov za kulturne in družabne dejavnosti;
- iii) s stanovanji, ki upoštevajo izvor in kulturo prebivalcev;
- iv) s stavbami in soseskami, ki so projektirane in dejavno vzdrževane tako, da povečujejo čustveno blagostanje ljudi, pri čemer sodelujejo tudi lokalne skupnosti.

3. poglavje Ključne delovne smernice in ukrepi za spodbujanje trajnostne nastanitve

17. Države članice nameravajo pri prizadevanjih za trajnostno nastanitev upoštevati te štiri ključne smernice:

- a) zmanjševanje negativnega vpliva stanovanjskih objektov na okolje in povečanje energetske učinkovitosti stanovanjskega sektorja;
- b) spodbujanje dostopnosti stanovanj v okviru trajnostnega gospodarskega razvoja;
- c) spodbujanje dostojnih, ustreznih, zdravih in varnih stanovanj brez ovir;
- d) spodbujanje stalne uporabe načel trajnostne nastanitve.

18. Države članice podpirajo te ukrepe:

a) Zmanjševanje negativnega vpliva stanovanjskih objektov na okolje in povečanje energetske učinkovitosti stanovanjskega sektorja z ukrepi za:

- i) zmanjševanje ogljičnega odtisa stanovanjskega sektorja z zmanjševanjem porabe energije v celotnem življenjskem ciklu zgradb, kamor spadajo projektiranje stanovanj, dobava materiala in izdelava, gradnja, vzdrževanje, obnova in rušenje;
- ii) zmanjševanje škodljivega okoljskega vpliva mest na posameznega prebivalca, tudi z namenjanjem posebne pozornosti kakovosti zraka in vode ter ravnanju z odpadki;
- iii) uporabo gradbenih kodeksov in standardov za energetske učinkovitost in okoljsko varnost novih in obstoječih stanovanjskih zgradb;
- iv) povečanje deleža nizkoenergetskih stanovanjskih enot, tudi kot del pristopa celovite urbane prenove;

- v) povečano rabo nizkoogljičnih tehnologij in tehnologij za uporabo obnovljivih virov energije v stanovanjih;
- vi) prilagajanje in prenovo obstoječega stanovanjskega fonda na okolju prijazen, energetske učinkovit, cenovno dostopen in gospodaren način ob uporabi lokalnih rešitev in znanja, kadar je le mogoče;
- vii) izvajanje strategij za zagotavljanje, da se pri projektiranju in gradnji stanovanj uporabljajo načela okoljske trajnosti s posebnim upoštevanjem blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje;
- viii) sprejemanje zelene stanovanjske politike in njeno vgrajevanje v politiko trajnostnega urbanega in prostorskega razvoja;
- ix) vključevanje ravnanja z odpadki in vodo v strategije in politiko trajnostne nastanitve;
- x) spodbujanje gradnje večdružinskih stanovanjskih objektov, spodbujanje celovitega javnega prevoza in lažje uporabe okolju prijaznih vozil predvsem zato, da preprečimo nenadzorovano širjenje urbanih območij (suburbanizacijo) in varčujemo z energijo;
- xi) zagotavljanje ustrezne tehnične in finančne podpore deležnikom na področju stanovanj ter zlasti zagotavljanje izvedljivosti in cenovne dostopnosti ukrepov za energetske učinkovitost, tudi za najranljivejše skupine prebivalcev;
- xii) spodbujanje in spremljanje celostnega urbanega razvoja in regeneracije mest, s čimer se bodo delovna mesta in storitve prostorsko približale stanovanjem, ob upoštevanju verjetnih nevarnosti in tveganj ter povečanje odpornosti proti podnebnim spremembam;
- xiii) ponujanje splošnega dostopa do varnih, vključujočih in dostopnih, zelenih in javnih površin, zlasti za prikrajšane skupine prebivalcev⁵.

b) Spodbujanje dostopnosti stanovanj v okviru trajnostnega gospodarskega razvoja z ukrepi za:

- i) zagotavljanje splošnega dostopa do ustreznih, varnih in cenovno dostopnih stanovanj ter osnovnih storitev;⁶
- ii) spodbujanje varnosti lastništva posesti in razpoložljivosti stanovanjskih možnosti, vključno z nevtralno obravnavo lastništva posesti (na primer lastništva ali najemništva), z namenom spodbujanja razvoja ustreznih zalog cenovno dostopnih stanovanj;

⁵ Uvod k predlogu odprte delovne skupine za cilje trajnostnega razvoja z dne 19. julija 2013, na <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/4518outcome.pdf>

⁶ Prav tam

- iii) spodbujanje preglednih in poštenih najemniških trgov z uravnoteženimi pravicami in dolžnostmi najemodajalcev in najemnikov s pomočjo ustrezne zakonodaje in mehanizmov reševanja sporov, s čimer se olajša stanovanjska in delovna mobilnost;
- iv) prispevanje k dobro delujočim, učinkovitim, pravičnim in preglednim stanovanjskim trgov in trgov zemljišč, ki se odzivajo na različne vrste povpraševanja po stanovanjih, poleg tega pa dajejo prednost dostopu do posojil za gmotno in družbeno ranljive skupine prebivalcev, tudi z alternativnimi oblikami financiranja, kot so stanovanjske mikrofinance;
- v) razvijanje in preučevanje politik in postopkov za celovito urbano prenavo in vzdrževanje stanovanj, vključno s sistemi gospodarskih javnih služb in spodbujanjem zelenih naložb v tem sektorju;
- vi) spodbujanje učinkovitega upravljanja stavbnega fonda in razvijanje mehanizmov za cenovno dostopno prenavo stanovanj;
- vii) spodbujanje naložb v trajnostno nastanitev z zasebnimi in javnimi naložbami, javno-zasebnimi partnerstvi ter drugimi načini financiranja;
- viii) razvijanje programov, ki po potrebi pomagajo tistim, ki jim grozi, da ne bodo mogli odplačevati stanovanjskega posojila zaradi družbenih ali ekonomskih pretresov, in jim s tem grozi brezdomstvo;
- ix) razvijanje okvirov za zagotavljanje pravic in dolžnosti vseh lastnikov, pa tudi najemnikov nepremičnin;
- x) kadar je mogoče in ustrezno, pomoč prebivalcem nelegalnih naselij in naselij, v katerih so dohodki nizki, pri dostopu do ustrezne infrastrukture in storitev;
- xi) spodbujanje nacionalne politike in programov, ki, kadar je mogoče in ustrezno, spodbujajo stanovalce nelegalnih zgradb, da svoje zgradbe legalizirajo in izboljšajo, če lokacija in drugi dejavniki omogočajo izpolnjevanje minimalnih zahtev glede varnosti;
- xii) spodbujanje uporabe učinkovitih rešitev za projektiranje, gradnjo, prenavo in vzdrževanje trajnostne nastanitve ob upoštevanju kulturnih in geografskih posebnosti držav članic;
- xiii) vzpostavitev učinkovitih, jasnih in preglednih pravil in postopkov, pa tudi ustreznih institucij za izdajanje gradbenih dovoljenj s ciljem, da pripomoremo k zagotavljanju pravičnosti in nediskriminacije ter se borimo proti korupciji v stanovanjskem sektorju;
- xiv) spodbujanje uporabe prostorskih, katastrskih in zemljiškoknjižnih podatkov in storitev, da se ustvari okolje, naklonjeno vlaganju v

stanovanja, ter varnost pravice do posesti zemljišč in stanovanj;

- xv) podpiranje mest in naselij pri prilagajanju in izvajanju konceptov pametnih mest, celostnih politik in načrtov za podporo vključenosti, vključno z družbeno mešanimi skupnostmi; podpiranje učinkovite rabe virov in odpornosti proti podnebnim spremembam in naravnim nesrečam;⁷
- xvi) spodbujanje celostnega prostorskega načrtovanja, ki podpira: učinkovito prostorsko razporeditev gospodarskih dejavnosti, izboljšanje tehnične in družbene infrastrukture, urbano regeneracijo in celovito urbano prenovo ter cenovno dostopna stanovanja, s čimer rešujemo tudi problem širjenja urbanih območij (suburbanizacije).

c) Spodbujanje dostojnih, ustreznih, zdravih in varnih stanovanj brez ovir z ukrepi za:

- i) izboljšanje splošnega dostopa do kakovostnega in zdravega stanovanja, zmanjšanje brezdomstva in izboljšanje dostopa do stanovanj brez ovir;
- ii) razvijanje družbeno mešanih skupnosti ter izogibanje družbenemu razslojevanju, gentrifikaciji in ograjenim skupnostim;
- iii) spodbujanje zdravega življenja s pomočjo načrtovanja, vzdrževanja in prilagajanja stanovanj, pa tudi s pomočjo javnih in zelenih površin okrog stanovanjskih območij in na njih;
- iv) izboljšanje odpornosti stavb proti naravnim nesrečam in nesrečam, ki so posledica človeškega ravnanja, s pomočjo načrtovanja, projektiranja in gradnje, ki upoštevajo vidik varnosti;
- v) razvijanje strategij trajnostne nastanitve za izboljšan dostop do osnovnih komunalnih in javnih storitev, vključno z varno pitno vodo in sanitarijami;
- vi) spodbujanje uporabe načel univerzalnega projektiranja za večji dostop do ustreznega stanovanja in splošno možnost neodvisnega življenja za vse;
- vii) zagotavljanje, da stanovanjska politika in zakonodaja ter njuno izvajanje niso diskriminatorni.

d) Spodbujanje stalne uporabe načel trajnostne nastanitve z ukrepi za:

- i) zbiranje podatkov o stanovanjih, vključno s podatki o brezdomstvu, z uporabo mednarodnih standardov za zagotavljanje primerljivosti podatkov med državami članicami, dajanje teh podatkov in državne statistike na voljo javnosti z namenom podpore oblikovanju politike, raziskavam in

⁷ Uvod k predlogu odprte delovne skupine za cilje trajnostnega razvoja z dne 19. julija 2014. Na <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/4518outcome.pdf>

gospodarskemu razvoju ter z uporabo svetovnih in regionalnih podatkovnih arhivov za podporo procesu oblikovanja politike;

- ii) spodbujanje naložb v raziskave in inovacije z vseh vidikov trajnostne nastanitve;
 - iii) podporo dobremu upravljanju na vseh ravneh, sodelovanju med ustreznimi vladnimi uradi v različnih državah, učinkovitemu sodelovanju javnosti pri odločanju in načelom pravne države pri stanovanjskih vprašanjih;
 - iv) razvijanje zmogljivosti za participativno, celostno in trajnostno načrtovanje in upravljanje naselij;
 - v) krepitev regionalne in mednarodne izmenjave izkušenj ter sodelovanja na področju stanovanj, urbanističnega načrtovanja in gospodarjenja z zemljišči;
 - (vi) razvijanje in izvajanje programov usposabljanja o vprašanjih bivanja, urbanističnega načrtovanja in gospodarjenja z zemljišči za vse deležnike.
-